

tance. The authors of the article outline the key theoretical and practical problematic aspects of the provision of free secondary legal aid by authorized entities in criminal proceedings in Ukraine. Defender's status in the process of providing secondary secondary legal aid has been established.

The article investigates that the bar is the main institution that provides protection, representation of interests of persons entitled to legal aid. In addition, it is considered to be the subject of quality assistance, because it is the lawyers who are directly involved in setting up a free secondary legal aid system.

In the course of this study it is found that the term "legal aid" in the context of the Law of Ukraine "On Free Legal Aid" combines the person's right "to have a defense counsel appointed when the interests of justice (the nature of the case, the consequences for the accused and his ability to defend on their own) require it or when the person does not have sufficient funds to pay for this defender".

The quality of free legal aid depends on many factors. First of all, from how responsibly and meticulously the lawyer will perform his work. In particular, the lawyers discussed the thesis of incentives to provide quality assistance, as the large number of cases in the lawyer, hinders concentration, and as a result, reduces the level of positive decisions. In addition, free legal aid does not provide support to citizens in applying to international courts, such as the European Court of Human Rights. Assistance at the international level can be provided by the system of public receptions of the Ukrainian Helsinki Human Rights Union.

Keywords: *free secondary legal aid, lawyer, advocate, right of defense.*

УДК 343.985 : 343.54

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-2-268-274

Микола ЄФІМОВ®

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

Досліджено деякі аспекти розслідування злочинів проти моральності. Розглянуто особливості використання спеціальних знань під час розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень. Зазначається, що спеціальні знання – це сукупність теоретичних знань і практичних умінь та навичок у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла, отриманих внаслідок професійної підготовки і фахової освіти, що використовують для попередження та розслідування кримінальних правопорушень.

Наголошено на тому, що спеціальні знання можуть використовуватися уповноваженою особою як безпосередньо, так і опосередковано. На підставі аналізу судово-слідчої практики серед основних форм використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти моральності було виокремлено такі: безпосередня (використання слідчим спеціальних знань під час проведення окремих процесуальних дій); опосередкована (призначення судових експертів та залучення відповідних спеціалістів до проведення окремих процесуальних дій).

Ключові слова: *злочини проти моральності, спеціальні знання, слідчі (розшукові) дії, тактичний прийом, форми використання спеціальних знань.*

Постановка проблеми. Процес розслідування кримінальних правопорушень вимагає від працівників правоохоронних органів застосовування максимального набору можливих засобів та методів. Одним з найбільш поширених засобів, що застосовують у будь-якому кримінальному провадженні є використання спеціальних знань. Цей аспект має свої характеристики як стосовно суб'єкта його можливого використання, так і щодо його форм. Крім того, в науковій літературі дотепер є полеміка щодо інформаційного наповнення терміну «спеціальні знання». Також необхідно наголосити на тому, що використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти моральності має певні відмінності, які потребують висвітлення.

© Єфімов М.М., 2020

ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0003-3964-798X>

effimovnick@gmail.com

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Вагомий внесок у розвиток спеціальних знань зробили вчені-криміналісти, як-от Т. В. Авер'янова, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, А. Ф. Волобуєв, А. В. Дулов, В. А. Журавель, В. О. Коновалова, Н. І. Клименко, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, Є. Д. Лук'янчиков, Г. А. Матусовський, П. Д. Нестеренко, І. В. Пиріг, М. І. Порубов, Б. В. Романюк, М. В. Салтєвський, В. В. Тіщенко, К. О. Чаплинський, О. Г. Філіппов, М. Г. Щербаковський та інші. Однак питання використання спеціальних знань під час розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень науковцями комплексно не досліджувалися.

Метою статті є висвітлення особливостей використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти моральності.

Виклад основного матеріалу. Як зазначено вище, використання спеціальних знань є ефективним засобом виявлення нової, а також перевірки наявної доказової інформації. Зокрема, 96 % опитаних працівників правоохоронних органів вказали на обов'язковість використання зазначеного методу перевірки та отримання доказів.

Необхідно наголосити на тому, що під час кримінального провадження на стадії як досудового розслідування, так і в суді можуть виникнути питання, вирішення яких через вузьку спеціалізацію і неправовий характер може виявитися не до снаги слідчому й суду. У цьому разі, як зазначають науковці, до процесу доказування залучають інших учасників кримінального процесу – осіб, які мають спеціальні знання, достатні для кваліфікованого вирішення проблеми, що виникла, а саме: експерти, спеціалісти, консультанти [11, с. 105].

Розглядаючи питання щодо використання спеціальних знань під час розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень, вважаємо за необхідне визначити, що саме розуміють під терміном «спеціальні знання». Наприклад, Б. В. Романюк надає таке тлумачення досліджуваній науковій категорії – це сукупність науково обґрунтованих відомостей окремого (спеціального виду), якими володіють особи – спеціалісти у рамках будь-якої професії у різних галузях науки, техніки, мистецтва та ремесла, і, відповідно до норм кримінально-процесуального законодавства, використовують їх для успішного вирішення завдань кримінального судочинства [14, с. 57]. Зі свого боку, Є. І. Зуєв наголошує на тому, що спеціальними знаннями є професійні, що відповідають сучасному рівню розвитку пізнання (виключаючи галузі процесуального та матеріального права) у науці, техніці, мистецтві або ремеслі, використання яких у боротьбі зі злочинністю сприяє виявленню доказової та оперативної-розшукової інформації, а також які сприяють розробці технічних засобів і тактичних прийомів виявлення і фіксації слідів або інших ознак злочинних діянь [4, с. 72]. Одразу відмічаємо наявність у першому визначенні такого терміну, як «спеціаліст», тимчасом як Є. І. Зуєв не відокремлює використання спеціальних знань.

А вже В. Г. Грузкова наголошує на тому, що спеціальні знання поєднують у собі, по-перше, наукові знання, що дозволяють розкрити (власне, «пізнати») природу досліджуваних явищ, їхню сутність; по-друге, життєвий досвід – найбільш раціональні, ефективні алгоритми практичної діяльності; по-третє, знання з галузі техніки, що акумулюють сучасну науково-технічну інформацію і досвід її практичної реалізації [2, с. 37]. Тобто знову відсутня конкретна особа – «спеціаліст», але має місце визначення переліку професійних знань, які він повинен мати.

На наш погляд, найбільш вдало відображає юридичний характер поняття спеціальних знань визначення В. К. Лисиченка та В. В. Циркаля, які зазначили, що це незагальновідомі в судочинстві наукові, технічні та практичні знання, набуті внаслідок професійного навчання чи роботи за певною спеціальністю особою, залученою як спеціаліст чи експерт з метою допомоги слідчому чи суду у з'ясуванні обставин справи або надання висновків з питань, для вирішення яких потрібне їх використання [9, с. 22].

Так само Г. М. Надгорний наголошує, що сутність досліджуваного поняття можна сформулювати так: це знання, що не належать до загальновідомих, які створюють основу професійної підготовки з наукових, інженерно-технічних і виробничих спеціальностей, а також незагальновідомі знання, що необхідні для заняття будь-якими іншими видами діяльності [12, с. 42].

Зі свого боку, Г. І. Грамович вказує, що спеціальними в кримінально-процесуальному значенні будуть систематизовані наукові знання, вміння та навички в окремій галузі людської діяльності (виключаючи знання в галузі матеріального і процесуального права), одержані внаслідок цілеспрямованої професійної підготовки та до-

свіду роботи, що використовуються з метою збирання доказової та орієнтуючої інформації про злочинне діяння, а також сприяють розробці технічних засобів і прийомів роботи з доказами та встановлення вагомих обставин, що мають значення для справи [1, с. 12]. У цьому визначенні зауважуємо на фразу «значення для справи», яка визначає цілеспрямованість використання спеціальних знань.

На думку В. М. Реваки спеціальні знання – це сукупність будь-яких пізнань на сучасному етапі їхнього розвитку в галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла, отриманих внаслідок професійної підготовки і фахової освіти, за винятком професійних правових пізнань суб'єкта доказування (органу дізнання, слідчого, прокурора, суду), використовуваних з метою виявлення і розслідування злочинів у порядку, передбаченому кримінально-процесуальним законом [15, с. 177]. Знову можемо побачити, що у визначенні виокремлюється певна мета використання спеціальних знань – виявлення і розслідування злочинів.

Такої самої позиції дотримуються у своєму визначенні В. С. Кузьмічов та І. В. Пиріг, визначивши, що під спеціальними знаннями розуміють сукупність теоретичних знань і практичних умінь та навичок у галузі науки, техніки, мистецтва чи ремесла, набутих внаслідок спеціальної теоретичної підготовки або професійного досвіду роботи, що використовуються з метою розкриття, розслідування та запобігання злочинів [7, с. 14]. Тобто спеціальні знання використовуються відповідними суб'єктами з метою розслідування та запобігання злочинів. Щодо злочинів проти моральності як суспільно-небезпечного діяння, то під час його розслідування можуть застосовуватися різні спеціальні знання.

Досить слушною є думка М. Г. Щербаковського, який наголошує на тому, що про вміння експерта, насамперед, вказує те, що він знає, як провести дослідження, тобто має знання про об'єкт дослідження і способи вилучення з нього необхідної інформації. Тому в поняття вміння необхідно включити знання про об'єкти і методи, методики дослідження. З іншого боку, вміння завжди є застосуванням знань, тобто недостатньо просто знати щось про предмет, необхідно опанувати цілою низкою дій та операцій для того, щоб застосувати ці знання. Отже, вміння – це цілеспрямовані дії (операції, дослідження) з об'єктом на основі знання про нього. У цьому сенсі виконання дії на основі навичок стає автоматичним. У свідомості обізнаної особи, наприклад, висувуються на передній план цілі, заради яких виконуються дії, і умови, в яких вони протікають, а також їх можливі результати. На підставі викладеного вважаємо, що включення в поняття «спеціальних знань» вмінь та навичок є зайвим і не відповідає прийнятим у педагогіці та психології положенням. Тому цілком правильним є роз'єднання законодавцем спеціальних знань та навичок їх застосування у спеціаліста в кримінальному провадженні (ст. 71 КПК України) [20, с. 225–226].

Доречною є позиція В. Н. Махова, який акцентує на тому, що в кримінальному процесі досліджувана категорія є знаннями, які властиві різним видам професійної діяльності, за винятком знань, що є професійними для слідчого і судді, та використовуються під час розслідування злочинів і під час розгляду кримінальних справ у суді з метою сприяння встановленню істини в справі у випадках, формах і порядку, визначених кримінально-процесуальним законодавством [10, с. 131].

Ми підтримуємо позицію К. О. Чаплинського, який серед головних цілей використання спеціальних знань під час експертизи визначає сприяння повному і швидкому розкриттю та розслідуванню злочинів, встановлення істини у кримінальній справі, дослідження певних об'єктів і явищ, отримання необхідних відомостей для встановлення обставин, що мають значення для правильних та обґрунтованих рішень по справі; сприяння виявленню, фіксації і вилученню доказів та з'ясуванню спеціальних питань, що виникають при проведенні слідчих дій [17, с. 236].

Підсумовуючи, зазначимо, що спеціальні знання – це сукупність теоретичних знань і практичних умінь та навичок у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла, отриманих внаслідок професійної підготовки і фахової освіти, що використовуються з метою попередження та розслідування кримінальних правопорушень.

Звичайно, використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти моральності потрібно розглядати крізь призму оперування ними тими чи іншими суб'єктами під час проведення відповідних слідчих (розшукових) дій. Зокрема, у кримінально-процесуальному законодавстві України як суб'єкти використання спеціальних знань, про що наголошує І. В. Пиріг, чітко визначені їх безпосередні носії –

слідчий, спеціаліст, експерт [13, с. 37]. Зі свого боку, О. В. Фролов до суб'єктів застосування спеціальних знань відніс такі категорії: експерт; спеціаліст; педагог; психолог; перекладач; безпосередньо особу, що проводить розслідування [19, с. 82].

Стосовно форм використання спеціальних знань визначеними суб'єктами слід зазначити таке. Г. Г. Зуйков до самостійних форм використання спеціальних знань відносив такі:

а) безпосереднє застосування спеціальних знань у науці, техніці, мистецтві і ремеслі самим суддею;

б) призначення експертиз;

в) призначення ревізій;

г) знання, які властиві різним видам професійної діяльності, за винятком знань, що є професійними для слідчого і судді, та використовуються під час розслідування злочинів і розгляді кримінальних справ у суді з метою сприяння встановленню істини в справі у випадках, формах і порядку, визначених кримінально-процесуальним законодавством;

д) консультативна допомога фахівця без залучення його до особистої участі в судових діях;

е) участь фахівця в судових діях [5, с. 116].

А вже В. К. Лисиченко та В. В. Циркаль до основних процесуальних форм застосування спеціальних знань і технічних засобів відносять: 1) безпосереднє використання їх слідчим, прокурором (у тому числі криміналістом) і складом суду при виконанні своїх процесуальних функцій збирання, дослідження й оцінки доказів; 2) участь спеціалістів при провадженні слідчих дій; 3) призначення і провадження судових експертиз [9, с. 50–51].

Крім того, наприклад, В. С. Кузьмічов виокремлює певні непроцесуальні форми використання спеціальних знань. Автор відносив до них консультативну та довідкову діяльність суб'єктів спеціальних знань (усну чи у вигляді довідок); проведення ревізійних чи аудиторських дій; участь суб'єктів спеціальних знань в оперативно-розшукових заходах; попередні дослідження матеріальних об'єктів спеціалістами й експертами (в усній чи письмовій формі); результати перевірок за криміналістичними обліками (у вигляді довідок) [8, с. 200].

Ми підтримуємо позицію В. В. Тіщенко, який доречно поділяє використання спеціальних знань на такі категорії:

– безпосередні, тобто такі, що безпосередньо спрямовані на збирання й отримання доказів

– опосередковані, тобто ті, що сприяють збиранню і оцінці доказів [16, с. 351–352].

Зі свого боку, Ю. М. Черноус акцентує на тому, що реалізація техніко-криміналістичного забезпечення стосується різних питань, пов'язаних із залученням спеціальних знань, участю спеціалістів (зокрема, інспекторів-криміналістів, судових експертів) під час проведення слідчих (розшукових) дій, вилученням речових доказів, наступним проведенням судових експертиз. Судово-експертна діяльність за змістом є предметом дослідження багатьох наукових праць, заслуговує особливої уваги у структурі техніко-криміналістичного забезпечення, а згідно з іншим поглядом – як самостійна складова криміналістичного забезпечення. Отже, основний зміст техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів становлять відповідні спеціальні знання і технічні засоби, а також суспільні відносини, що виникають у процесі їх застосування. Розвиток суспільних відносин, вплив науково-технічного прогресу, удосконалення засобів та методів злочинної діяльності вимагають постійної уваги до вказаних питань [18, с. 221].

Проаналізувавши праці зазначених авторів, ми зробили висновок, що опосередкованість використання спеціальних знань проявляється в тому, що під час проведення судової експертизи структура функцій слідчого дещо змінюється. Якщо під час проведення загальної маси слідчих (розшукових) дій слідчий є уповноваженою особою, яка проводить окремі дії, то під час призначення експертизи його функція змінюється. Як вказують окремі науковці, у тактиці проведення експертизи слідчий виконує функції організації, контролю та фіксації [3, с. 249].

Отже, спеціальні знання можуть використовуватися уповноваженою особою як безпосередньо, так і опосередковано. На підставі аналізу судово-слідчої практики серед основних форм використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти моральності нами було виокремлено такі:

– безпосередня (використання слідчим спеціальних знань під час проведення

окремих процесуальних дій);

– опосередкована (призначення судових експертиз та залучення відповідних спеціалістів до проведення окремих процесуальних дій).

Особливого значення під час розслідування злочинів проти моральності відіграє роль спеціаліста під час проведення окремих процесуальних дій. Тому ми вважаємо доречною думку Є. П. Іщенко, який наголошує на тому, що спеціалісти залучаються до участі в слідчих (розшукових) діях у разі:

- 1) відсутності спеціальних знань і навичок у слідчого;
- 2) недостатнього оволодіння слідчим прийомами і засобами швидкого і доброякісного виконання тієї чи іншої роботи, що вимагає спеціальних знань і навичок;
- 3) необхідності з етичного чи тактовного погляду доручити здійснення визначених дій саме спеціалістові;
- 4) одночасного застосування низки НТЗ;
- 5) необхідності виконати великий обсяг роботи, що вимагає спеціальних знань і навичок [6, с. 12].

Висновки. Отже, виконане нами дослідження дозволяє зробити певні висновки, зокрема, спеціальні знання – це сукупність теоретичних знань і практичних умінь та навичок у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла, отриманих внаслідок професійної підготовки і фахової освіти, що використовуються з метою попередження та розслідування кримінальних правопорушень. На підставі аналізу судово-слідчої практики серед основних форм використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти моральності було виокремлено такі: безпосередня (використання слідчим спеціальних знань під час проведення окремих процесуальних дій); опосередкована (призначення судових експертиз та залучення відповідних спеціалістів до проведення окремих процесуальних дій).

Список використаних джерел

1. Грамович Г. И. Тактика использования специальных знаний в раскрытии и расследовании преступлений : учеб. пособие. Минск : МВШ МВД СССР, 1987. 66 с.
2. Грузкова В. Г. Об объеме специальных знаний судебного эксперта. *Актуальные вопросы судебной экспертизы и криминалистики на современном этапе судебно-правовой реформы* : сб. науч.- практ. материалов (к 75-летию основания Харьков : НИИСЭ им. Засл. проф. Н.С. Бокариуса). Харьков : Право, 1998. С. 37–38.
3. Дулов А. В., Нестеренко П. Д. Тактика следственных действий. Минск : «Вышэйш. школа», 1971. 272 с.
4. Зуев Е. И. Совершенствование использования специальных познаний следственными аппаратами органов внутренних дел. *Повышение эффективности использования криминалистических методов и средств расследования преступлений* : труды Академии МВД СССР. Москва, 1985. С. 65–78.
5. Зуйков Г. Г. Общие вопросы использования специальных познаний в процессе предварительного расследования. *Криминалистическая экспертиза*. Москва, 1996. Вып. 1. С. 116.
6. Ищенко П. П. Специалист в следственных действиях (уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты). Москва : Юрид. лит., 1990. 159 с.
7. Кузьмічов В. С., Пиріг І. В. Використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на транспорті : монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2008. 168 с.
8. Кузьмічов В. С. Прокопенко Г. І. Криміналістика : навч. посіб. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, С. М. Моїсєєва. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 368 с.
9. Лисиченко В. К. Циркаль В. В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике : учеб. пособие. Киев : КГУ, 1987. 100 с.
10. Махов В. Н. Использование знаний сведущих лиц при расследовании преступлений : монография / Москва : Изд-во РУДН, 2000. 296 с.
11. Нагаев В. В. Основы судебно-психологической экспертизы. Москва : Закон и право, 2000. 333 с.
12. Надгорный Г. М. Гносеологические аспекты понятия «специальные знания». *Криминалистика и судебная экспертиза* : Республ. межвед. науч.-метод. сборник. Киев : Вища школа, 1980. Вып. 21. С. 37–42.
13. Пиріг І. В. Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2006. 205 с.
14. Романюк Б. В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві : монографія. Київ, 2002. 196 с.
15. Ревака В. М. Форми використання спеціальних пізнань в досудовому провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2006. 206 с.
16. Тищенко В. В. Щодо використання спеціальних знань у кримінальному провадженні : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (27 листоп. 2013 р., м. Одеса). Одеса : «Юридична

література», 2013. С. 349–353.

17. Чаплинський К. О. Тактика використання спеціальних знань у системі тактичного забезпечення досудового розслідування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2011. Спец. вип. № 57. С. 232–238.

18. Черноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів: наукові засади та напрями реалізації. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтєвського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) Харків, 2017. С. 220–222.

19. Фролов О. В. Суб'єкти застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. № 4 (25). С. 77–83.

20. Щербаковський М. Г. Співвідношення спеціальних знань з уміннями та навичками. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтєвського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) Харків, 2017. С. 225–226.

Надійшла до редакції 27.04.2020

References

1. Gramovich G. I. Taktika ispolzovaniya specialnykh znaniy v raskrytii i rassledovanii prestuplenij [Tactics of using special knowledge in the detection and investigation of crimes] : ucheb. posobie. Minsk : MVSh MVD SSSR, 1987. 66 s. [in Rus.].

2. Gruzkova V. G. Ob obeme specialnykh znaniy sudebnogo eksperta [On the volume of specialized knowledge of a forensic expert]. Aktualnye voprosy sudebnoj ekspertizy i kriminalistiki na sovremenom etape sudebno-pravovoj reformy : sb. nauch.- prakt. materialov (k 75-letiyu osnovaniya Harkov : NIISE im. Zasl. prof. N.S. Bokariusa). Harkov : Pravo, 1998. S. 37–38. [in Rus.].

3. Dulov A. V., Nesterenko P. D. Taktika sledstvennykh dejstvij [Investigation Tactics]. Minsk : «Vyshejsj. shkola», 1971. 272 s. [in Rus.].

4. Zuev E. I. Sovershenstvovanie ispolzovaniya specialnykh poznanij sledstvennymi apparatami organov vnutrennih del [Improving the use of special knowledge by investigative apparatus of the internal affairs bodies]. Povyshenie effektivnosti ispolzovaniya kriminalisticheskikh metodov i sredstv rassledovaniya prestuplenij : trudy Akademii MVD SSSR. Moskva, 1985. S. 65–78. [in Rus.].

5. Zujkov G. G. Obshie voprosy ispolzovaniya specialnykh poznanij v processe predvaritelnogo rassledovaniya [General issues regarding the use of special knowledge in the preliminary investigation process]. Kriminalisticheskaya ekspertiza. Moskva, 1996. Vyp. 1. S. 116. [in Rus.].

6. Ishenko P. P. Specialist v sledstvennykh dejstviyah (ugolovno-processualnye i kriminalisticheskie aspekty) [Specialist in investigative actions (criminal procedural and forensic aspects)]. Moskva : Yurid. lit., 1990. 159 s. [in Rus.].

7. Kuzmichov V. S., Pyrih I. V. Vykorystannia spetsialnykh znan pry rozsliduvanni rozkradan vantazhiv na transporti [Use of special knowledge in investigating theft of goods in transport] : monohrafiia. Dnipropetrovsk : Dnipropetr. derzh. un-t vnutr. sprav; Lira LTD, 2008. 168 s. [in Ukr.].

8. Kuzmichov V. S. Prokopenko H. I. Kryminalistyka [Criminalistics] : navch. posib. / za zah. red. V. H. Honcharenka, Ye. M. Moiseieva. Kyiv : Yurinkom Inter, 2001. 368 s. [in Ukr.].

9. Lisichenko V. K. Cirkal V. V. Ispolzovanie specialnykh znaniy v sledstvennoj i sudebnoj praktike [Use of special knowledge in investigative and judicial practice] : ucheb. posobie. Kiev : KGU, 1987. 100 s. [in Rus.].

10. Mahov V. N. Ispolzovanie znaniy svedushih lic pri rassledovanii prestuplenij [The use of knowledge of knowledgeable persons in the investigation of crimes] : monografiya / Moskva : Izd-vo RUDN, 2000. 296 s. [in Rus.].

11. Nagaev V. V. Osnovy sudebno-psihologicheskoy ekspertizy [Forensic Psychology Basics]. Moskva : Zakon i pravo, 2000. 333 s. [in Rus.].

12. Nadgornyj G. M. Gnoseologicheskie aspekty ponyatiya «specialnye znaniya». Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza [Gnoseological aspects of the concept of "special knowledge"] : Respubl. mezhd. nauch.-metod. sbornik. Kiev : Visha shkola, 1980. Vyp. 21. S. 37–42. [in Rus.].

13. Pyrih I. V. Teoriia i praktyka vykorystannia spetsialnykh znan pry rozsliduvanni rozkradan vantazhiv na zaliznychnomu transporti [Theory and practice of using specialized knowledge in investigating theft of goods by rail] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Kyiv, 2006. 205 s. [in Ukr.].

14. Romaniuk B. V. Suchasni teoretychni ta pravovi problemy vykorystannia spetsialnykh znan u dosudovomu slidstvi [Modern theoretical and legal problems of the use of special knowledge in pre-trial investigation] : monohrafiia. Kyiv, 2002. 196 s. [in Ukr.].

15. Revaka V. M. Formy vykorystannia spetsialnykh piznan v dosudovomu provadzhenni [Forms of use of special knowledge in pre-trial proceedings] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Kharkiv, 2006. 206 s. [in Ukr.].

16. Tishchenko V. V. Shchodo vykorystannia spetsialnykh znan u kryminalnomu provadzhenni [On the use of specialist knowledge in criminal proceedings] : materialy Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf. (27 lystop. 2013 r., m. Odesa). Odesa : «Iurydychna literatura», 2013. S. 349–353. [in Ukr.].

17. Chaplynskyi K.O. Takyka vykorystannia spetsialnykh znan u systemi taktychnoho zabezpechennia dosudovoho rozsliduvannia [Tactics of using special knowledge in the system of tactical support of pre-trial investigation]. Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav. 2011. Spets. vyp. № 57. S. 232–238. [in Ukr.].

18. Chornous Yu. M. Kryminalistychnе zabezpechennia rozsliduvannia zlochyniv: naukovi zasady ta napriamy realizatsii. Suchasni tendentsii rozvytku kryminalistyky ta kryminalnoho protsesu [Forensic Support for Crime Investigation: Scientific Background and Directions for Realization] : tezy dop. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. do 100-richchia vid dnia narodzhennia prof. M. V. Saltevs'koho (m. Kharkiv, 8 lystop. 2017 r.) Kharkiv, 2017. S. 220–222. [in Ukr.].

19. Frolov O. V. Subiekty zastosuvannia spetsialnykh znan u kryminalnomu provadzhenni na stadii dosudovoho rozsliduvannia [Subjects of the use of specialist knowledge in criminal proceedings at the pre-trial stage]. Chasopys Akademii advokatury Ukrainy. 2014. № 4 (25). S. 77–83. [in Ukr.].

20. Shcherbakovskyi M. H. Spivvidnoshennia spetsialnykh znan z uminniamy ta navychkamy. Suchasni tendentsii rozvytku kryminalistyky ta kryminalnoho protsesu [Value of special knowledge with skills. Current trends in criminalistics and criminal process] : tezy dop. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. do 100-richchia vid dnia narodzhennia prof. M. V. Saltevs'koho (m. Kharkiv, 8 lystop. 2017 r.). Kharkiv, 2017. S. 225–226. [in Ukr.].

SUMMARY

Mykola M. Yefimov. Use of special knowledge in investigation of anti-morality crimes. The scientific article deals with some aspects of the investigation of crimes against morality. The peculiarities of the use of special knowledge in the investigation of this category of criminal offenses are considered.

The author emphasizes that during criminal proceedings at the stage of both pre-trial investigation and in court, questions may arise, which, due to their narrow specialization and unlawful nature, may not be within the power of the investigator and the court. In such cases, other participants in the criminal process are involved in the process of proving - persons who have special knowledge sufficient to make a qualified solution to the problem.

It is noted that special knowledge is a set of theoretical knowledge and practical skills in the field of science, technology, arts, crafts obtained as a result of vocational training and professional education used for the prevention and investigation of criminal offenses.

The view is maintained that the following should be attributed to independent forms of the use of specialized knowledge: the direct application of specialized knowledge in science, technology, art and craft by the judge himself; appointment of examinations; appointment of audits; knowledge that is inherent in various types of professional activity, except knowledge that is professional for the investigator and the judge, and is used in the investigation of crimes and criminal proceedings in court in order to facilitate the establishment of the truth of the case in cases, forms and procedures determined by criminal- procedural legislation; consulting assistance of a specialist without involving him personally in court actions; expert's participation in court actions.

It is emphasized that specialized knowledge can be used directly and indirectly by an authorized person. Based on the analysis of judicial investigative practice, the following were distinguished among the main forms of use of special knowledge in the investigation of crimes against morality: direct (use of special knowledge by investigators in carrying out individual procedural actions); mediated (appointment of forensic expertise and involvement of relevant specialists in individual procedural actions).

Keywords: *crimes against morality, special knowledge, investigative (search) actions, tactical admission, forms of use of special knowledge.*